

The background is a historical cadastral map of Daleszyce, showing property boundaries, buildings, and fields. The map is color-coded with various shades of brown, green, and yellow. The word 'DALESZYCE' is printed in large, bold, black letters across the middle of the map. Other labels on the map include 'Dworcysko', 'Wytostwo', 'Danków', and various alphanumeric codes like 'D67', 'E35', 'D81', 'D37', 'D38', 'D19', 'D20', 'D28', 'D29', 'D39', 'D5', 'D52', 'E31', 'E30', 'E29', 'E28', 'E27', 'E26', 'E25', 'E24', 'E23', 'E22', 'E21', 'E20', 'E19', 'E18', 'E17', 'E16', 'E15', 'E14', 'E13', 'E12', 'E11', 'E10', 'E9', 'E8', 'E7', 'E6', 'E5', 'E4', 'E3', 'E2', 'E1'. The text 'Dariusz Kalina' is at the top, 'Materiały do dziejów miasta i gminy Daleszyce' is in the center, 'cz. 5' is below it, 'Wieś Danków' is below that, and 'Daleszyce 2023' is at the bottom.

Dariusz Kalina

Materiały do dziejów miasta i gminy Daleszyce

cz. 5

Wieś Danków

Daleszyce 2023

Wydawca:
Urząd Miasta i Gminy w Daleszycach
26-021 Daleszyce, pl. Staszica 9
NIP: 657-18-95-708
gmina@daleszyce.pl

Redakcja: Piotr Ferens

Projekt okładki: Adam Malicki

Opracowanie graficzne, skład i druk:
Studio Reklamy ADfactory Konrad Kraska
25-369 Kielce, ul. Żeromskiego 13
NIP: 657-292-77-29
adfactory.reklama@gmail.com

ISBN: 978-83-969562-0-0

© Wszystkie prawa zastrzeżone – Dariusz Kalina; Urząd Miasta i Gminy w Daleszycach.

Z przyjemnością oddajemy w ręce Państwa „Materiały do dziejów miasta i gminy Daleszyce”. To znaczący materiał historyczny dotyczący naszej Małej Ojczyzny. Na kartach 18 publikacji autor przywraca odległą historię wielu miejscowości z którymi spojrzenie na dzisiejszą gminę, w XXI wieku, staje się prawdziwe i pełne. Wiele ciekawych informacji będzie zapewne dla czytelnika zaskakujących. Zachęcam do lektury i rozwijania wyobraźni historycznej o tym, skąd nasze korzenie, o ziemi, na której się urodziliśmy, którą zamieszkujemy, o miejscach, gdzie pracujemy i wypoczywamy, a które to miejsca przed wiekami zamieszkiwali nasi przodkowie! Życząc miłej lektury, wierzę, że w wielu czytelnikach odezwie się pasja historyka.

Dariusz Mironiński

Pieczęć okrągła (30 mm.) wyobraża na tarczy wagę. W otoku napis bardzo uszkodzony DALESECE.....
Pieczęć wyciśnięta na dokumencie z 1789 r. (Pieczęcie miast dawnej Polski, Wiktor Wittyg, Kraków-Warszawa 1905)

DALESTYCE

Południowa

Rod Barbara

Mieszaków

Lau

Brod

Dworzysto

Sackauka

Wytos

D^c67

D^c82

86

D^c20

D^c19

D^c35

D^c28

D^c20

D^c19

D^c18

D^c25

D^c29

O202

E^c35

E^c31

D^c81

D^c81

P^c2

D^c37a

D^c37

36

37

32

34

37

1

2

3

4

5

6

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

DANKÓW

Sołectwo Danków-Wójtostwo położone jest na prawym brzegu rzeki Belnianki, na wschód od Daleszyc. W rzeczywistości mamy tu do czynienia z dwiema osadami – wójtostwem miasta Daleszycy położonym bliżej miasta oraz dawną osadą młynarską Danków, położoną nieco na północ.

Położenie Dankowa-Wójtostwa na podkładzie współczesnym. Widoczne upośledzenie miasta Daleszycy w gruntach, przysądzonych miastu podczas procesu lokacyjnego w 1570 r.

Pojawienie się wójtostwa na terenie miasta wynika z prawa lokacyjnego. Zwykle obejmowało ono dwa tany gruntu, własny las, łąki, pastwiska, część pobieranego czynszu i opłaty sądowe. Ponadto wójt lokacyjnego miasta miał prawo zbudować własny młyn wójtowski, łaźnię oraz posiadał posesję w rynku miasta i jatki mięsne.

Jak wiadomo z dokumentu lokacyjnego miasta Daleszycy z 1570 r., wójtostwo daleszyckie było dawnym sołectwem wsi biskupiej Klatki. Wieś ta istniała w średnio-wieczu obok wsi Daleszycy, co sugeruje jej starszą metrykę.

Sołectwo wsi Klatki położone było na północny-wschód od Daleszyc u stóp Świnię Góry, nad rzeką Belnianką¹. Za czasów Jana Długosza (1470-80) było tu 5 łąńw kmiecych, dwa łąny sołtysie, co daje 7 zasiedlonych łąńw.

Z gruntów tych dziesięcinę snopową i konopną oddawano biskupom krakowskim, ale wymieniono jedno pole, z którego dziesięcinę odbierała plebanowi daleszyckiemu, co może wskazywać, że należała wcześniej do karczmy lub młyna².

Wójtostwo daleszyckie i wieś (wójtostwo Danków), na mapie z lat 30. XIX w. AP Radom
Zbiór Kartograficzny ZDP Gub Kiel., sygn. 315.

Dwułanowe sołectwo wsi Klatki zostało przekształcone w późniejsze wójtostwo daleszyckie. Grunty należące do niego znajdowały się: pierwsze zwane *Brodek* z niewielką sadzawką, w okolicy kościoła przy drodze do Brzechowa; w miejscu zwanym *Zakościele*, przy drodze do Kranowa o nazwie łąn, oraz w miejscu zwanym Wójtostwo przy drodze do Denkowa.

Tu także znajdował się dwór wójtowski z zabudową gospodarczą i chałupami komorników³.

1 Według B. Szurowej, lokalizacja wsi Klatki możliwa jest w oparciu o zachowaną nazwę pól przy drodze do wsi Kranów. Było to jednak tylko jedno z należących do wójta daleszyckiego pól.

2 *Ioannis Długosz, Liber beneficiorum diocensis Cracoviensis*, t. 1-3, [w:] *Opera omnia*. Cura A. Przeździecki, Cracoviae 1863-1864, t. 2, s. 458.

3 Dopiero jednak w 1450 r. Zbigniew Oleśnicki, biskup krakowski, z okazji wpisywania przywilejów sołtysich klucza kieleckiego do jednego rejestru transumował dokument z 1372 r. przedłożony przez Mikołaja Miłka, sołtysa wsi Klatki, ZDM nr 844, s. 335.

W *Księdze dochodów beneficjów diecezji krakowskiej* z 1529 r. zapisano, że z gruntów kmiących pobierany czynsz wynosił 4 grzywny i 3 grosze, zaś z części z części ról pobierano dziesięcina snopową co dwa lata w wysokości 1 grzywny⁴. Tu powinny znajdować się: karczma wójtowska, a przede wszystkim siedziba wójta – w postaci wyróżniającego się wśród innych zabudowań dworu wójtowskiego, a na terenie obecnego Dankowa – młyn wójtowski. Bardzo niewiele wiadomo dotychczas o funkcjonowaniu urzędu wójta daleszyckiego w okresie XVII-XVIII. Po powstaniu klucza cisowskiego ok. 1638 r. wójtostwo weszło w jego skład, co musiało spowodować znaczny spadek rangi urzędu, którego zwierzchnikiem stał się dzierżawca klucza.

W roku 1789 r. Daleszyce z wójtostwem odnajdujemy w opisie zawartym w inwentarzu klucza bodzentyńskiego. Było ono w posiadaniu Józefa Widera regenta konsystorza kieleckiego, a przez prymasa Poniatowskiego przeniesione na osoby Franciszka, Fabiana i Ksawerego, synów tegoż Józefa Widery. Natomiast dawny młyn z gruntem został przekształcony na wójtostwo Danków, w posiadaniu braci Franciszka, Seweryna Giżowskich, w oparciu o przywilej biskupa Kajetana Sołtyka z 1776 r.⁵

Dokonany przez władze austriackie w 1801 r. spis własności na terenie klucza wskazuje w Daleszycach, dawnym mieście lokacyjnym, następujące własności: kameralne (wójtostwo oraz młyny Barbara i Mieszaków), Fundusz Instytutowy (miasto, część dominium), Franciszek Bukowski (folwark), Ludwik Mrozek (folwark), Stanisław Stobieński (folwark), Wojciech Sulczyński (folwark), Antoni Piasecki (folwark), parafia rzym.-kat. w Daleszycach.

Dzierżawcami tych majątków byli: Jan Banachowski (sołtys, młyn Barbara), Stanisław i Katarzyna Wolicy (sołtys, młyn Mieszaków), Jan Widera (wójtostwo), ksiądz Józef Thial (część plebańska), Antoni Smoleński (folwark Stobieńskiego), Michał Gidlewski (część funduszowa). Mniej więcej w tym czasie (1807-1808), w mieście było 237 domów, zamieszkałych przez 316 rodzin. Na terenie kościoła parafialnego i kościoła szpitalnego było 3 duchownych i 9 osób szlachty. Jako mieszczan określono 21 osób, jako chłopów 11, chałupników było 238, zaś tzw. pozostałych 72. Wszystkich mieszkańców Daleszyc i wójtostwa było 1282 ludzi.

W leżącym obok Dankowie (wówczas stanowiącym dominium) będącym w dzierżawie u Franciszka i Seweryna Giżowskich (dożywocie) było 7 domów zamieszkałych przez 8 rodzin, w tym 2 osoby szlacheckiego pochodzenia. We wsi odnotowano jedynie 6 chałupników, razem 34 osoby⁶.

4 *Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z roku 1529 (tzw. Liber retaxationum)*, wyd. Z. Leszczyńska-Skrętowa, Wrocław 1968, ss. 23, 371.

5 AP w Radomiu, ZDP, *Lustracja klucza bożeckiego 1789 roku oraz lustracja klucza cisowskiego (1789–1790)*, sygn. 58/44/0/30.1/1.

6 *Słownik miejscowości i elity wiejskiej zachodniej Małopolski w latach 1772-1815...*, <http://www.gospodarka-galicji.pl/>, data pobrania 21.01.2022 r.

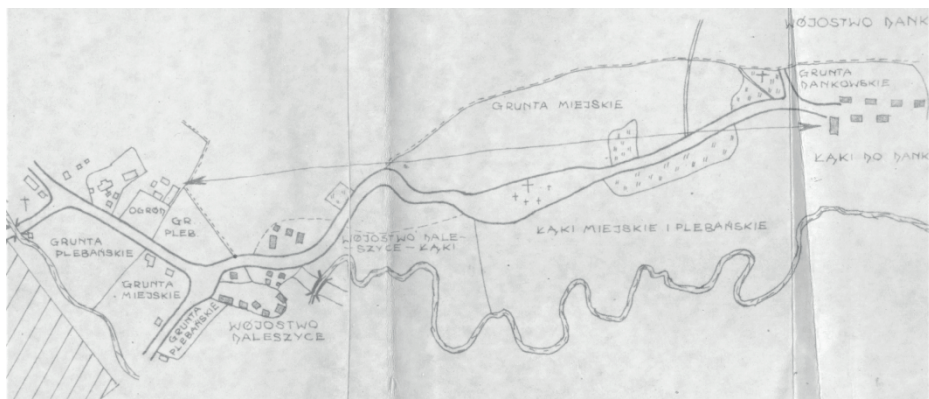

Plan Wójtostwa Daleszyce. AP w Kielcach.

W czasach Królestwa Polskiego oddzielono grunty orne dawnego wójtostwa daleszyckiego od Dankowa, przekształcając je w folwark pańszczyźniany⁷. Wkrótce potem dokonano szczegółowego opisu zabudowań należących do tego majątku wraz rysunkami poszczególnych budowli. Zespół składał się z dworu z zabudowaniami gospodarskimi wójta, dworu folwarcznego ze stajniami, z piwnicą i ze studnią⁸.

7 AP w Kielcach, RGR, *Acta specialia* dotyczące się wójta gminy, wójtostwa Daleszyce i Danków (1819-1842), sygn. 21/1/0/-/401; AP w Kielcach, Naczelnik Powiatu Kieleckiego, Akta t.s. wójtostwa Danków (1839-1850), sygn. 21/4/0/-/135.

8 AP w Kielcach, *Dyrekcja Ubezpieczeń w Warszawie, Wykazy ubezpieczenia i szacunki szczegółowe zabudowań wsi Wójtostwo Danków, pow. kielecki, gub. radomska, gmina Danków Daleszyce* (1848-1863), sygn.21/17/0/-/356.

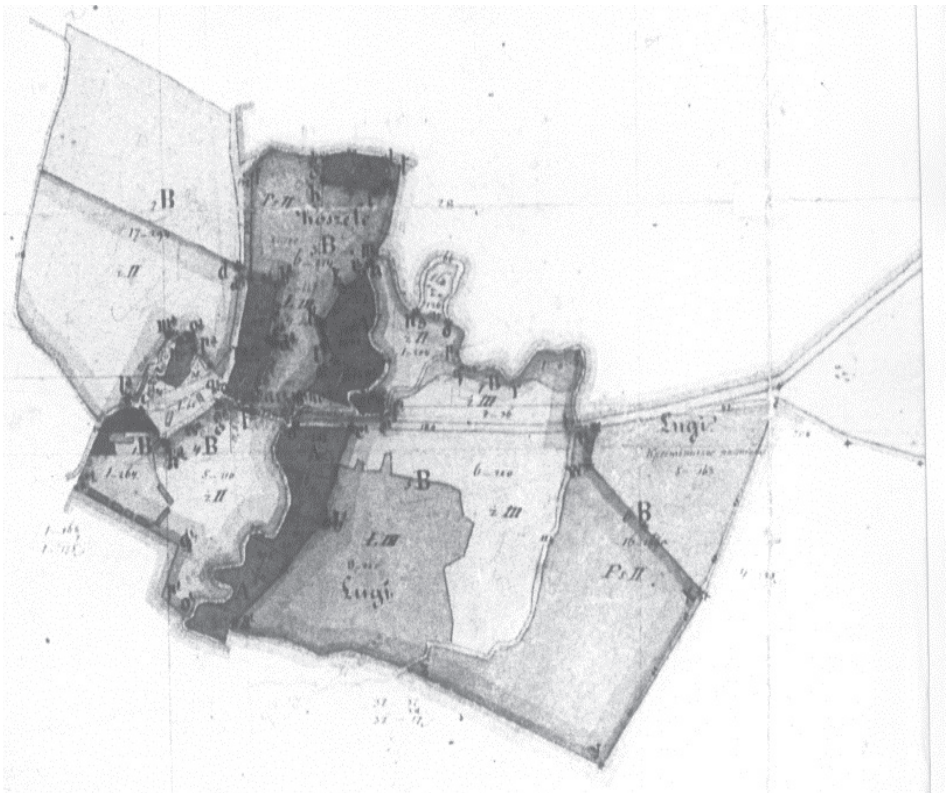
Wójtostwo Danków na mapie z 1853 r., AP w Kielcach, Akta komisarza obwodu..., za: B. Szurowa, *Daleszyce...*

Po powstaniu styczniowym (1864) dokonano tzw. urządzenia wsi Danków. Mieszkańcy otrzymali działki siedliskowe, a z reszty gruntu utworzono tzw. resztówkę⁹.

Majątek ten był wydzierżawiany kilkurocznymi kontraktami. Wśród dzierżawców szczególnie zapisał się Kosela, według tradycji miejscowej posiadacz a nie dzierżawca, pochodzenia żydowskiego, od którego pochodzi część pól na terenie Dankowa¹⁰.

9 AP w Kielcach, *Urząd Gubernialny Kielecki do spraw Włościańskich*, [Danków, gmina Daleszyce, powiat kielecki] (1864), sygn. 21/40/0/14/306AP w Kielcach, *Komisarz do spraw włościańskich powiatu kieleckiego*, [Akta szczegółowe wsi: Danków Rządowy gmina Daleszyce. Prośby i zażalenia włościan] (1866-1874), sygn. 21/42/0/-/171; AP w Kielcach, *Komisarz do spraw włościańskich powiatu kieleckiego*, [Danków rządowy, gm. Daleszyce - urządzenie włościan] (1894), sygn. 21/40/0/2.2/867.

10 AP w Kielcach, *Zarząd Powiatowy Kielecki, Ob učeřdenii Administracii nad zemlâmi ostavšimisâ poslě rozdača folvarka Dankov malozezel'nyim* (1874-1880), sygn. 21/32/0/2.2/2073; AP w Kielcach, *Zarząd Powiatowy Kielecki, O arendě zemel poslě Vojtostva Dankov i o dal nejšej naznačenii stroenii tamže* (1880-1883), sygn. 21/32/0/2.2/2257; AP w Kielcach, *Mapy i plany podworskie, Plan wsi Danków- wspólne pastwisko. Geometra: Zawadzki. Plan zorientowany, bez legendy* (ok. 1900), sygn. 21/303/0/-/12; AP w Kielcach, *Hipoteka powiatu kieleckiego, Księga Hipoteczna Danków Hip Nr 1 wraz ze zbiorem dokumentów* (1883-1911), sygn. 21/1024/0/-/940.

Plan folwarku Daleszyce z 1866 r, AP w Radomiu, ZDP, sygn. 301.

W czasie realizacji reformy rolnej w 1921 roku grunty należące do Wójtostwa Danków zostały rozparcelowane, a pozostałe budynki i część ziem przejęło Nadleśnictwo Daleszyce.

Niniejsza niewielka książeczka powstała z inicjatywy Burmistrza Miasta i Gminy Daleszyce Dariusza Meresińskiego i Rady Miejskiej w Daleszycach. Jest jedną z 18 niewielkich pozycji prezentujących pierwsze kroki w dziele stworzenia pełniejszej opowieści o dziedzictwie narodowym na terenie miejscowości wchodzących w skład gminy Daleszyce.

 Dariusz Kalina
www.dariuszkalina.net

Dariusz Kalina, historyk, publicysta, badacz i popularyzator dziedzictwa narodowego z terenu dawnego województwa sandomierskiego. W latach 2001-2013 pracownik Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Kielcach na stanowisku specjalista ds. kwerend źródłowych, a ostatnio pełnił obowiązki dyrektora Oddziału Terenowego Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Kielcach. Od wielu lat jest inspiratorem i organizatorem konferencji i o charakterze kulturalnym, naukowym i popularno-naukowym dotyczących budownictwa rezydencjonalno-obronnego, zmagają związanych z urbanistyką oraz roziedleniem rycerstwa. Oto niektóre publikacje, w których znajdziemy jego artykuły: *Późnośredniowieczne zamki królewskie na terenie dawnego województwa sandomierskiego*, red. L. Kajzer, Kielce 2005; *Dzieje Chęcin, Chęciny* 2007, Fundacje kancлера Krzysztofa Szydłowskiego, red. W. Iwańczak, D. Kalina, R. Kubicki, M. Wardzyński, Lisów 2012; *Busko i jego Zdrój* red. D. Kalina, W. Legawiec, Busko 2014; *Na włoszczowskich grodach historii. Materiały z sesji naukowych odbytych w Gruszczyńcu, Ludyni, Olesznie, Włoszczowie poświęconych dziejom powiatu włoszczowskiego*, red. D. Kalina, Kielce-Włoszczowa 2012; *Parafia Krasocin na przestrzeni dziejów* red. D. Kalina, A. Malicki, Krasocin 2016; *Dziedzictwo kulturowe na terenie Gminy Chmielnik, Chmielnik* 2016; *Busko-Zdrój, Dzieje miasta w XIX-XX w., Budko-Zdrój* 2017; *Gmina Rytwiany. Dziedzictwo kulturowe, Rytwiany* 2017; *Miasto i Gmina Wiślica, Wiślica* 2018; *Z dziejów Włoszczowy i okolic*, red. I. Boratyn, M. Staniaszek, Włoszczowa 2020; *Parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Tumlinie, Włoszczowa* 2021.

